Huoltovarmuuskeskus
Försörjningsberedskapscentralen
National Emergency Supply Agency

PuV@eduskunta.fi

LAUSUNTO

3.6.2024 HVK/2024/00575

Lausuntopyyntö E 52/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: Euroopan puolustusteollisen strategian valmistelu

HVK:n vastaus lausuntopyyntöön Valtioneuvoston selvityksestä: Euroopan puolustusteollisen strategian valmistelu

Johdanto

Huoltovarmuuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja on perehtynyt lausuntopyyntöön ja sen taustamateriaaliin. Huoltovarmuuskeskus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Huoltovarmuuskeskuksen kannalta asian kokonaistarkastelussa korostuu erityisesti se, miten Laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992) toteutuu jatkossa ja miten uusi Euroopan puolustusteollinen strategia, ja sitä toteuttava Euroopan puolustusteollisuusohjelma mahdollisesti vaikuttavat kansalliseen huoltovarmuuteen. Samalla on huomioitu voimassa olevan valtioneuvoston huoltovarmuuspäätöksen (1048/2018) kirjaukset.

Huoltovarmuuden kustannuksia, sisältäen myös sotilaallisen huoltovarmuuden tarpeisiin toteutetut huoltovarmuustoimet, katetaan merkittävältä osalta valtion talousarvion ulkopuolella toimivasta huoltovarmuusrahastosta. Nykyisessä turvallisuustilanteessa rahaston tulee pystyä vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön muutoksiin ja vaatimuksiin.

Sotilaallisen huoltovarmuuden osalta Euroopan puolustusteollinen strategia, ja sitä toteuttava Euroopan puolustusteollisuusohjelma voivat parhaimmillaan tuoda pitkällä aikavälillä merkittävää lisäarvoa. Kuitenkin lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna kansallisen huoltovarmuuden riittävä taso edellyttää, että huoltovarmuusrahaston kantokyky varmistetaan kansallisesti ja että rahasto säilytetään budjetin ulkopuolisena, ketteränä ja joustavana huoltovarmuuden kannalta kriittisten hankkeiden rahoittajana, jotta kansallista varautumista voidaan tehdä ennakoiden ja kriisitilanteisiin voidaan reagoida nopeasti.

Puolustusteollisuuden alalla EU:n toimien oikeusperustana on Euroopan unionintoiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 352 artikla. EU:n teollisuuspolitiikanoikeusperusta on SEUT:n 173 artikla, mutta SEUT:n 346 artiklan 1 kohdassa rajoitetaan pyrkimyksiä soveltaa sisämarkkinasääntöjä puolustustarvikkeiden markkinoihin, sillä siinä määrätään, että ”*jokainen jäsenvaltio voi toteuttaa toimenpiteet, jotka se katsoo tarpeellisiksi keskeisten turvallisuusetujensa turvaamiseksi ja jotka liittyvät aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan*”.

EU:n puolustusteollisen strategia

Komissio on julkaisut EU:n puolustusteollisen strategian (European Defence Industry Strategy, EDIS) ja asetusehdotuksen Euroopan puolustusteollisesta ohjelmasta (European Defence Investment Programme; EDIP) 5.3.2024. Strategian taustalla on Euroopan puolustusalan teollisen ja teknologisen perustan haavoittuvaisuudet, jotka paljastuivat Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022.

Venäjän laiton hyökkäyssota Ukrainaa vastaan aiheutti sen, että EU:n kehitti ja toimeenpani nopeasti kaksi hätäapuvälinettä, joilla edistetään yhteisiä hankintoja (EDIRPA) ja lisätään ampumatarvikkeiden tuotantoa (ASAP). EU:n pyrkimys siirtyä näistä tilapäisistä hätätoimista EU:n puolustusteollisen valmiuden rakenteellisten edellytysten luomiseen pysyvältä pohjalta on huoltovarmuuden kannalta hyvä asia. Puolustusteollisuuden riittävän valmiuden saavuttaminen edellyttää onnistuakseen vahvaa ja reagoivaa EU:n puolustusteollisuutta ja sitä tukevaa EU:n yhteistä strategiaa.

Uuden strategian perimmäinen tavoite saada unionin jäsenmaat investoimaan enemmän, paremmin, yhdessä ja eurooppalaiseen teollisuuteen on kokonaisuutena kannatettava.

Toimitusvarmuus ei ole vielä huoltovarmuutta

Sääntöihin perustuva maailmanjärjestys on voimakkaassa muutoksessa ja monimuotoinen epävakaus on lähellä unionia. Epävakaus horjuttaa myös toimitusketjujen eheyttä ja resurssien esteetöntä saatavuutta ei voida enää pitää itsestäänselvyytenä.

Komissio kuvaa strategiassa myös EU-laajuisen toimitusvarmuusjärjestelyn perustamista, millä vastataan sekä siviilipuolen toimitushäiriöihin että kriisitilanteista johtuviin suoriin toimitushäiriöihin puolustusteollisuudelle. Uutta strategiassa on tunnistettu tarve priorisoida puolustusteollisuutta siviiliteollisuuden edelle kriisiaikoina. Tämä edellyttää myös sitä, että poistetaan tunnistetut pullonkaulat puolustustarvikkeiden ja -voimavarojen nopealta, tehokkaalta ja esteettömältä liikkumiselta lisäämällä investointeja sotilaalliseen liikkuvuuteen.

Ratkaisevassa roolissa Suomen kannalta ovat myös toimitusketjut. Suomi on maantieteellisesti logististen ketjujen ääripäässä ja tavaravirrat tukeutuvat paljolti merikuljetuksiin. Vakavissa häiriötilanteissa ja turvallisuustilanteen heiketessä voimakkaasti Suomen itsenäinen kyky on ehkä rajoittunutta ja pyrkimys erilaisin toimin vahvistaa toimitusketjujen häiriönsietokykyä jäsenvaltioissa on tervetullut lisä.

Suomen huoltovarmuuden kannalta tarkasteltuna on keskeistä varmistaa ja turvata kansallisen puolustusteollisuuden tuotannossa tarvittavien raaka-aineiden ja materiaalien häiriötön saatavuus kaikissa tilanteissa.

Strateginen varastointi

Komissio harkitsee rahoittavansa tiettyjen strategisten peruskomponenttien varastointia, jolla tavoitellaan puolustuksen teollisen ja teknologisen perustan toimitusvarmuuteen kohdistuvien riskien vähentämistä.

Yksi tapa varmistaa pitkien toimitusketjujen toimivuutta ja häiriönsietoa onkin alueellinen strateginen varastointi, jolloin kriittiset toimitusketjut voidaan pilkkoa helpommin hallittaviin ja turvattaviin osiin.

Huoltovarmuuskeskus kannattaa ajatusta, että osana EDIP-ohjelmaa pilotoidaan EU:n strategista varastointia ja sille sallitaan ohjelman puitteissa tuki.

Strategisen varastoinnin osalta on tärkeää nostaa esille myös EU:n tavoite edistää valmiuttaan ja häiriönsietokykyään tiivistämällä yhteistyötä Naton sekä strategisten ja samanmielisten kumppaneiden – eurooppalaisten, transatlanttisten ja muiden – ja muiden kansainvälisten organisaatioiden kanssa.

Tämän kokonaisuuden osalta Suomen onkin hyvä olla aktiivinen ja pyrkiä vaikuttamaan osaltaan EU:n päätöksen tekoon ja strategisen varastoinnin maantieteelliseen sijoittumiseen. Suomella on EU:n puitteissa tehtävän varastoinnin kokonaisuusratkaisujen osalta hyvää kokemusta, osaamista ja näyttöä mm. RescEU-hankkeiden kautta.

TKI

Teknologinen huippuosaaminen ja kyky taata puolustustarvikkeiden jatkuva saatavuus ovat ennakkoedellytyksiä sille, että unioni kykenee takaamaan jäsenvaltioidensa asevoimien tehokkuuden ja siten säilyttämään rauhan mantereella. Strategiassa ehdotetaan kunnianhimoisia toimenpiteitä, joilla edistetään ja tuetaan Euroopan puolustuksen teollisen ja teknologisen perustan muutosta tulevan vuosikymmenen aikana.

On ratkaisevan tärkeää, että Euroopalla on puolustuksen teollisen ja teknologisen perustan (EDTIB) valmiudet toimittaa jäsenvaltioiden asevoimille niiden tarvitsemat puolustusjärjestelmät ja -tarvikkeet tarvittaessa ja riittävässä määrin.

Suomen puolustuksen kriittiset suorituskykyalueet ja näiden suorituskykyalueiden hallinnan kannalta erityisen merkitykselliset teknologia-alueet on huomioitava strategian toimeenpanossa.

Kansallisen huoltovarmuuden kannalta on tärkeää, että Suomessa säilyy tarvittava teknologinen osaaminen, järjestelmien elinjakson hallinta, tuotanto, tutkimus ja kehitys, suunnittelu, integraatio- huolto-, ylläpito- sekä vauriokorjauskyky kaikissa oloissa.

Perinteisen kansallisen ampumatarviketuotannon rinnalle Suomen tulee tukea aktiivisesti EU:n pyrkimyksiä edistää tehokkaasti puolustusalan innovointia ja uusien toimijoiden syntymistä puolustusalan toimitusketjuihin. Joustavina ja edistyksellisinä toimijoina suomalaisilla pk-yrityksillä on mahdollisuus olla yhä tärkeämmässä roolissa murroksellisten teknologioiden ja innovaatioiden tarjoajina puolustusalalle.

Yhteenveto

Sotilaallisen huoltovarmuuden kannalta erityisesti nykyisessä puolustuspoliittisessa tilanteessa on elintärkeää, että turvaamme kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toimintaedellytykset ja sitä kautta vahvistamme kansallista huoltovarmuuttamme. Näin voimme varmistaa sekä puolustustarvikkeiden riittävän kotimaisen saatavuuden että mahdollisuutemme tukea liittolaisiamme myös jatkossa.

EU:n asettamia tavoitteita vahvistaa myös meidän kansalliset pyrkimyksemme kasvattaa puolustustarvikkeiden kotimaista tuotantoa ja sen tueksi tehtävät puolustusteollisuuden erityyppiset toimet. Kotimaisen puolustusteollisuuden vientiedellytyksiä sekä kansainvälistymistä on edistettävä osana edellä mainittua Euroopan puolustusalan teollisuusstrategiaa. Suomessa on jo nyt puolustusalan erityisosaamista ja tuotantoa mikä toimii eettisesti ja kestävästi. Jatkossa on tärkeää, että tätä osaamista kehitetään ja käytetään hyödyksi.

Euroopan puolustuksen teollisen ja teknologisen perustan toimitusvarmuuteen kohdistuvien riskien vähentämiseksi tehtävät pitkän aikavälin toimet ovat kannatettavia. Puolustusjärjestelmissä laaja-alaisesti käytettävien elektronisten komponenttien ja raaka-aineiden strategista varastointia koskeva ajatus on kannatettava. Tämä luo samalla myös EU-tasoisen lisäpuskurin, jolla voidaan tarvittaessa vastata kriisien aikana ilmaantuviin alakohtaisiin kustannuspaineisiin.

Lisätiedot Lisätietoja antaa Johtava varautumisasiantuntija Mauri Vierula (mauri.vierula@nesa.fi, 029 505 1045).

Johtava varautumisasiantuntija Mauri Vierula

Liitteet LIITE 1 HVK puheenvuoro Puolustusvaliokunta 4.6.2024

Jakelu Eduskunnan puolustusvaliokunta

Tiedoksi Huoltovarmuuskeskus, Janne Känkänen

HVK/2024/00575-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Signed by:Jarna Hartikainen
Signed at:2024-06-03 08:45:37 +03:00
Reason:Witnessing Jarna Hartikainen

Jarna Hartikainen